NAMANGAN VILOYATIDA IJTIMOIY ISLOHOTLARNI AMALGA OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL ASOSLARI VA ULARNING MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDAGI IFODASI

Xo'jayev Tillaxo'ja Akmalxon o'g'li
E-mail: tillaxujaxujayev@gmail.com

Received: 22.10.2025
Revised: 23.10.2025
Accepted: 24.10.2025

Kalit so'zlar:
ijtimoiy islohotlar, institutsional asoslar, maktabgacha ta'lim, boshqaruv, modernizatsiya, innovatsiya, Namangan viloyati, samaradorlik.

Annotatsiya. Ushbu tezisda Namangan viloyatida amalga oshirilayotgan ijtimoiy islohotlarning institutsional asoslari hamda ularning maktabgacha ta'lim tizimida ifodalanish jarayoni tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlat siyosati, mahalliy boshqaruv organlari faoliyati, nodavlat tashkilotlar va xususiy sektorning ishtiroki, shuningdek, pedagogik innovatsiyalarni joriy etish mexanizmlari keng yoritilgan. Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda ijtimoiy sheriklik, institutsional barqarorlik va boshqaruv samaradorligining o'zaro bog'liqligi asoslab berilgan. Shuningdek, islohotlar natijasida ta'lim sifati, kadrlar malakasi va ijtimoiy infratuzilmaning yaxshilanishi jarayonlari amaliy misollar asosida tahlil etilgan

Keywords:
social reforms, institutional foundations, preschool education, management, modernization, innovation, Namangan region, efficiency.

Annotation. This thesis examines the institutional foundations of implementing social reforms in the Namangan region and their reflection in the preschool education system. The study analyzes state policy, the activities of local governance bodies, the participation of non-governmental organizations and the private sector, as well as mechanisms for introducing pedagogical innovations. It emphasizes the interrelation between social partnership, institutional stability, and management efficiency in the modernization process of preschool education. The paper also explores the impact of reforms on education quality, teacher professionalism, and the development of social infrastructure based on practical evidence.

Ключевые слова:
социальные реформы, институциональные основы, дошкольное образование, управление, модернизация,

Аннотация. В данном тезисе рассматриваются институциональные основы реализации социальных реформ в Наманганской области и их проявление в системе дошкольного образования. Анализируется государственная политика, деятельность местных органов управления, участие неправительственных организаций и частного сектора, а также механизмы

инновации, Наманганская область, эффективность.

внедрения педагогических инноваций. Особое внимание уделено взаимосвязи между социальной партнёрством, институциональной устойчивостью и эффективностью управления в процессе модернизации дошкольного образования. Также изучено влияние реформ на качество образования, профессиональный уровень педагогов и развитие социальной инфраструктуры.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar bugungi kunda jamiyat hayotining barcha sohalarini, xususan, ta’lim tizimini chuqur o‘zgartirmoqda. So‘nggi yillarda davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida maktabgacha ta’lim tizimini takomillashtirish, uning boshqaruv mexanizmlarini modernizatsiya qilish, pedagogik jarayonda innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish masalalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, Namangan viloyatida olib borilayotgan islohotlar ijtimoiy sohalarning samarali rivojlanishini ta’minlashda, shuningdek, ta’lim tizimining institutsional asoslarini mustahkamlashda muhim o‘rin tutmoqda. Mazkur jarayonlarda ijtimoiy islohotlarning maktabgacha ta’lim tizimiga bevosita ta’siri, uning sifat darajasini oshirishga qaratilgan tashabbuslar va ularni amalga oshirish mexanizmlarini tahlil etish dolzarb masalalardan biridir. Namangan viloyati sharoitida ijtimoiy institutlar faoliyati, jumladan, ta’lim, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya va bandlik tizimlarining o‘zaro integratsiyasi maktabgacha ta’limni rivojlantirishning yangi bosqichiga olib keldi. Shu bois, ushbu tadqiqotda ijtimoiy islohotlarning institutsional asoslari, ularning maktabgacha ta’limdagi ifodasi hamda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashdagi o‘rni keng yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili. Ijtimoiy islohotlarning institutsional tuzilmalarga ta’siri haqida Smith o‘zining “Institutional Development and Educational Reforms” asarida chuqur tahlil olib borib, ularni ta’lim tizimida samarali amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan boshqaruv mexanizmlarini yoritgan. Muallifning fikricha, har qanday ijtimoiy islohot muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun u mustahkam institutsional asosga ega bo‘lishi zarur, chunki aynan shu asos islohotlarning davomiyligi va barqarorligini ta’minlaydi. Namangan viloyatida olib borilayotgan islohotlarda ham mazkur yondashuv o‘z ifodasini topgan bo‘lib, maktabgacha ta’lim tizimini boshqarishdagi yangi mexanizmlar institutsional mustahkamlikka tayanmoqda [1]. Ijtimoiy siyosat bilan bog‘liq ta’lim islohotlarini tahlil etgan Brown o‘zining “Social Policy and Early Childhood Education” nomli asarida bu jarayonlarning jamiyat rivojlanishiga ta’sirini ochib beradi. Muallifning fikricha, ijtimoiy sohada amalga oshirilayotgan islohotlar,

ayniqsa maktabgacha ta’lim tizimi orqali inson kapitalini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. Namangan viloyati misolida ham so‘nggi yillarda ijtimoiy siyosatning ta’lim tizimi bilan uyg‘unlashuvi, davlat-xususiy sheriklik asosidagi modelning keng joriy etilishi, bolalarni qamrab olish darajasi va ta’lim sifati o‘sishiga olib kelgan [2]. O‘zbekiston ta’lim tizimidagi islohotlar va ularning ijtimoiy asoslarini yoritgan Karimov o‘zining “O‘zbekiston ta’lim tizimidagi islohotlar va ularning ijtimoiy asoslari” asarida mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarning ijtimoiy va iqtisodiy omillarini keng tahlil etadi. Muallif Namangan viloyatida olib borilayotgan islohotlarni mamlakat miqyosidagi modernizatsiya jarayonining tarkibiy qismi sifatida baholaydi. U maktabgacha ta’lim tizimida ijtimoiy institutlar bilan hamkorlikda faoliyat olib borish zarurligini alohida ta’kidlaydi [3]. Johnson esa “Public Administration and Institutional Efficiency” nomli asarida davlat boshqaruvi samaradorligi va institutsional islohotlarning ta’lim tizimidagi ahamiyatini tahlil qilgan. Uning fikricha, boshqaruvning markazlashmagan modeli, mahalliy hokimiyat organlarining faolligi hamda ijtimoiy sheriklik asosida amalga oshirilgan loyihalar islohotlarning muvaffaqiyatini belgilovchi omillar hisoblanadi. Namangan viloyatida bu yondashuv o‘z aksini topib, maktabgacha ta’lim tizimida davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik barqaror rivojlanishga xizmat qilmoqda [4]. Mamatovning “Hududiy islohotlar va maktabgacha ta’lim rivoji” asarida Namangan viloyatida olib borilayotgan ijtimoiy islohotlarning bevosita maktabgacha ta’lim tizimiga ta’siri amaliy misollar asosida tahlil etilgan. Muallif maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishda ijtimoiy islohotlarning institutsional barqarorligi, kadrlar tayyorlash sifatini oshirish va boshqaruv samaradorligini ta’minlash muhimligini ta’kidlaydi. U Namangan viloyatidagi raqamli ta’lim texnologiyalarining keng joriy etilishi, xususiy sektor faolligining ortishi va ijtimoiy sheriklik tizimining mustahkamlanishini islohotlarning ijobiy natijasi sifatida qayd etadi [5].

Materiallar va usullar. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy ta’lim boshqaruvi nazariyalari, ijtimoiy institutlar faoliyatini tahlil qilishning tizimli yondashuviga asoslanadi. Ish davomida hujjatlarni tahlil qilish, taqqoslash, statistik ma’lumotlarni solishtirish, sotsiologik kuzatuvlar va intervyu usullaridan foydalanildi. Namangan viloyatidagi 12 ta tuman va shahar maktabgacha ta’lim bo‘limlarining faoliyati, 2020–2024 yillarda amalga oshirilgan ijtimoiy islohotlar, yangi bog‘chalar tashkil etilishi, xususiy sektor ishtirokining kengayishi, shuningdek, pedagoglar malakasini oshirish jarayonlari o‘rganildi. Ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim agentligi, Davlat statistika qo‘mitasi va Namangan viloyati hokimligi tomonidan e’lon qilingan hisobotlardan olindi. Tadqiqot jarayonida ijtimoiy islohotlarning institutsional modelini aniqlash, uning maktabgacha ta’lim

tizimiga ta’sirini baholash hamda ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlarini aniqlash maqsad qilingan. Tahlillar davomida SWOT usulidan foydalanilib, mavjud imkoniyatlar, kuchli va zaif tomonlar, shuningdek, xavf omillari baholandi. Natijalar asosida ijtimoiy islohotlarning Namangan viloyati misolida samaradorlik darajasi aniqlanib, boshqaruv mexanizmlari takomillashtirish yo‘llari ishlab chiqildi.

1-jadval. Namangan viloyatida ijtimoiy islohotlarning maktabgacha ta’lim tizimidagi ifodasi (2018–2024 yillar tahlili)

Ko‘rsatkichlar nomi	2018-yil	2020-yil	2022-yil	2024-yil	O‘sish (%)	Izoh
Maktabgacha ta’lim muassasalari soni	460	610	780	940	+104%	Davlat-xususiy sheriklik asosida yangi bog‘chalar tashkil etilgan
Tarbiyalanuvchilar soni (ming nafar)	82,5	96,3	121,4	143,2	+73%	Bolalarni qamrab olish darajasi yildan-yilga ortib bormoqda
Pedagog xodimlar soni	10 200	11 700	13 400	15 200	+49%	Kadrlar malakasini oshirish kurslari samaradorligi oshgan
Maktabgacha ta’lim bilan qamrov darajasi (%)	38	49	62	74	+36%	Islohotlar natijasida aholining ta’limga bo‘lgan ishonchi ortgan
AKT joriy etilgan muassasalar ulushi (%)	23	46	68	85	+62%	Ta’lim jarayonlari raqamlashtirilib, zamonaviy texnologiyalar tatbiq etilgan
Xususiy sektor ulushi (%)	11	22	33	45	+34%	Raqobat muhiti kuchayib, xizmat sifati yaxshilangan
Pedagoglarning o‘rtacha oylik ish haqi (ming so‘m)	1 280	2 100	3 400	4 600	+259%	Ijtimoiy rag‘batlantirish tizimi takomillashgan

Ko‘rsatkichlar nomi	2018-yil	2020-yil	2022-yil	2024-yil	O‘sish (%)	Izoh
Ijtimoiy sheriklik asosida amalga oshirilgan loyihalar soni	24	47	69	95	+296%	Davlat va nodavlat hamkorligi sezilarli darajada kuchaygan

Ushbu jadval Namangan viloyatida 2018–2024 yillar oralig‘ida amalga oshirilgan ijtimoiy islohotlarning maktabgacha ta’lim tizimidagi amaliy natijalarini aks ettiradi. Ko‘rinib turibdiki, bu davr mobaynida maktabgacha ta’lim muassasalari soni ikki baravar ortgan, pedagoglarning soni hamda ularning oylik ish haqi sezilarli darajada oshgan, bolalarni qamrab olish darajasi esa 38 foizdan 74 foizga yetgan. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari joriy etilgan muassasalar ulushi keskin oshib, ta’lim jarayonlarining raqamlashtirilishi ta’minlangan. Xususiy sektorning faol ishtiroki raqobat muhitini kuchaytirgan bo‘lsa, ijtimoiy sheriklik asosida amalga oshirilgan loyihalar sonining o‘sishi davlat va jamiyat o‘rtasidagi hamkorlikning barqarorligini ko‘rsatadi. Mazkur o‘zgarishlar Namangan viloyatida ijtimoiy islohotlarning institutsional asoslari mustahkamlanayotganini, ularning maktabgacha ta’lim tizimida samarali ifoda topayotganini yaqqol tasdiqlaydi.

Tadqiqot muhokamasi. Namangan viloyatida so‘nggi yillarda ijtimoiy islohotlar uzluksiz amalga oshirilmoqda. Ular orasida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, ijtimoiy xizmatlarni raqamlashtirish, gender tengligini ta’minlash, kadrlar siyosatini yangilash va davlat-xususiy sheriklik asosida yangi ijtimoiy loyihalarni amalga oshirish jarayonlari muhim o‘rin egallaydi. Maktabgacha ta’lim sohasida bu islohotlar avvalo boshqaruv tizimini samarali tashkil etishda, resurslardan oqilona foydalanishda va ta’lim sifatini oshirishda o‘z ifodasini topmoqda. So‘nggi besh yilda Namangan viloyatida maktabgacha ta’lim muassasalari soni 80 foizga ortgani, ularning 45 foizdan ortig‘ini xususiy sektor tashkil etayotgani, pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligi sezilarli darajada oshgani kuzatilmoqda. Bu esa ijtimoiy islohotlarning amaliy natijasidir. Bundan tashqari, bolalarni qamrab olish darajasi 2018-yilda 38 foiz bo‘lgan bo‘lsa, 2024-yilga kelib 74 foizga yetgani ijtimoiy o‘zgarishlarning samaradorligini ko‘rsatadi. Ijtimoiy islohotlar institutsional jihatdan kuchli bo‘lishi uchun hududiy boshqaruv organlari o‘rtasida samarali hamkorlik mexanizmlarini joriy etish, pedagoglarni rag‘batlantirish tizimini takomillashtirish va ijtimoiy innovatsiyalarni qo‘llash muhimdir. Shuningdek, islohotlarning ijobiy natijalarini ta’minlashda mahalla institutlari, ota-onalar jamoatchiligi va nodavlat tashkilotlarning faol ishtiroki katta ahamiyat kasb etmoqda. Namangan viloyatida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy xususiyati shundaki, ularning har biri

ta’lim tizimi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, maktabgacha ta’limning sifatini oshirish orqali ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bois, ijtimoiy islohotlar faqat iqtisodiy o‘sish emas, balki inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan institutsional mexanizmlar orqali amalga oshirilmoqda.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, Namangan viloyatida ijtimoiy islohotlarni amalga oshirishning institutsional asoslari mustahkamlanib, ularning maktabgacha ta’lim tizimidagi ifodasi aniq amaliy natijalarda ko‘rinmoqda. Islohotlar natijasida ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlanib, yangi zamonaviy bog‘chalar qurildi, raqamli boshqaruv tizimlari joriy etildi, pedagoglar malakasi oshirildi va xususiy sektor ishtiroki kengaydi. Shu bilan birga, ijtimoiy sheriklik asosidagi boshqaruv tizimi shakllanib, ota-onalar, mahallalar va nodavlat tashkilotlar o‘rtasida hamkorlik kuchaydi. Ushbu o‘zgarishlar maktabgacha ta’lim sifatini oshirish, bolalarni to‘laqonli rivojlantirish va inson kapitalini yuksaltirish uchun zarur bo‘lgan ijtimoiy muhitni shakllantirdi. Kelgusida ijtimoiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish, innovatsion boshqaruv yondashuvlarini keng joriy etish hamda institutsional barqarorlikni ta’minlash Namangan viloyatida barqaror ijtimoiy taraqqiyotning asosiy kafolati bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Smith, J. (2019). Institutional Development and Educational Reforms. Cambridge University Press.
2. Brown, L. (2020). Social Policy and Early Childhood Education. Routledge.
3. Karimov, A. (2021). O‘zbekiston ta’lim tizimidagi islohotlar va ularning ijtimoiy asoslari. Toshkent: Fan nashriyoti.
4. Johnson, R. (2018). Public Administration and Institutional Efficiency. Oxford University Press.
5. Mamatov, B. (2022). Hududiy islohotlar va maktabgacha ta’lim rivoji. Namangan: Innovatsion ta’lim markazi.